
HET WINKELTJE

DOOR

D. HOGENBIRK J_{zn.}

I.

In het register van den Burgerlijken Stand der gemeente Morsdael, alsmede in het Doopboek van de Gereformeerde Kerk aldaar, stond zij ingeschreven als Cornelia Dorland. Maar in de harten en op de lippen der Morsdaelsche menschen heette zij Nees.

Dit was naar de taalwetten in de landpalen harer geboorte, welke voorschreven, om aan het einde van verkorte meisjesnamen de scherpe sisklank overvloedige eere te geven. Magdalena, verkort zijnde, luidde Leens. Bastiaantje verschrompelde tot Bassies. Maaïke werd Maaïs.

Doch wat beteekent een naam!

Van meer gewicht is het feit, dat Nees Dorland reeds op de schoolbanken zich van haar tijdgenooten heeft onderscheiden, doordat zij meer toenam in grootte dan in wijsheid. Zij groeide als kool. Ten dage harer rijpere jeugd schreed dit groeiproces gestadig voort, zoodat zij, tegen de twintig loopende, alle maagden des dorps overtrof door de hoogte harer statuur. En de proportiën harer lichaamsdeelen waren normaal.

Dewijl haar ouders „klein van stuk” waren, verwonderden de menschen zich over deze speling der natuur met groote verwondering, hetwelk de maagd soms „echt akelig” vond, want, zoo redeneerde ze, een ieder most maar naar z'n eigen kijken.

Gelukkig was haar sterkte gelijk haar lengte, zoodat de vrouwen, die, met haar moeder aan de spits, gevreesd hadden, dat zij uit haar kracht zou groeien, zeer beschaamd werden. Dat deze beschaming allermeest het moederhart vroolijk zingen deed, spreekt vanzelf.

In het een-en-twintigste jaar haars levens is er met deze Nees

Zevende Kerstboek 9

iets gebeurd, dat de menschen van zoo'n flinke meid niet hadden verwacht. Naar de spraak des dorps heeft zij „een ongelukje” gehad.

Het was geen verkeers- of bedrijfsongeval of iets van dien aard, maar een conflict, waarbij een der twee geboden betrokken was, welke vanouds alom gerekend worden tot de onmisbare ingrediënten, waaruit de zuurdeesem der Farizeën wordt bereid, welke is geveinsdheid. Ter nadere verklaring diene, dat niet de Sabbat, maar de eerbaarheid door de maagd van groote lengte geschonden is.

De zede des dorps verplichtte, dat er bij het bekend worden van zulk een ongeluk op staanden voet een volksgericht gehouden werd. De rechters, gedenkende wat in de wet geschreven staat, waren zeer streng. Zij streken vonnis zoowel zonder aanzien der persoons, als zonder verhoor.

Alzoo is het geschied, dat Cornelia Dorland geschrapt is van de lijst derzulken, die oprecht en rein van zeden met vasten gang het pad der deugd betreden. Naardien de veroordeeling niet alleen bij verstek geschiedde, maar er ook geen beroep was, bleef er voor haar niets anders over, dan in het vonnis te berusten.

Haar moeder zweeg en weende, haar vader toornde en schold. Zelfs zwoer hij in verbolgenheid liever te zullen sterven, dan te gedoogen, dat het kind, als het een jongen was, naar hem werd genoemd.

En het was een jongske. . . .

Maar het kindeke heeft op aarde geen naam noodig gehad. Nog denzelfden dag, waarop het met tegenzin in de snoode wereld ontvangen werd, heeft het zich aan een einde geschreid in zijn onnoozelheid.

„Het is gelukkig, dat onze lieve Heer het arme schaap in Zijn Hemelrijk genomen heeft,” dachten de menschen.

Zij zeiden echter, dat het een schande voor de kerk was. En dan „de kleine kerk”, zie je.

Ze waren nog niet half uitgedacht en uitgepraat over het geval, toen er, een paar huizen verderop, een ongeluk gebeurde, dat ze ook niet hadden verwacht, en waarmede eveneens het leven was gemoeid. Zonder dat men van haar ziekte gehoord had, verwisselde vrouw Krom

het tijdelijke met het eeuwige. Zij had nog best tien jaar kunnen leven, als je naar de jaren keek en naar de kracht. Pas vier en zestig en nog zoo flink.

„De ouwe man zal haar missen, hoor.”

Dat konden ze gemakkelijk profeteeren, want Krom, vier dochters hebbende, had de vreugde mogen beleven deze allen tot den huwelijken staat te zien komen. Dus zat hij nu niet alleen zonder vrouw, maar zelfs zonder vrouwelijke hulp.

„Een huis zonder vrouw is een deur zonder slot, een kachel zonder pot,” vulden de menschen hun profetie aan.

Zoo'n sterfgeval was ook een ongeluk.

En wat dit ongeluk zoo heel erg maakte, was de omstandigheid, dat vrouw Krom haar bijna tien jaar ouderen man, behalve vier dochters, welke zich tot den huwelijken staat begeven hadden, twee en dertig jaar geleden een zoon had gebaard, die de voetstappen zijner zusters niet was nagevolgd. Deze zoon heette Kees. De menschen zeiden, dat hij niet jong meer was, maar Kees zelf had daar geen bepaalde opinie over. Hij leefde meer bij de traditie, dat een mensch altijd nog vroeg genoeg komt.

Deze Kees had een vuile vlek in zijn leven, welke niet uit te wisschen was. Ieder voorjaar kwam zij weer boven, doordat er moeders waren, die tot hun zonen met bekommernis des harten er over spraken.

Het was gebeurd op een dag, toen de Morsdaelsche jongens moesten loten.

„Kees,” zeiden zijn kameraden, „jij mot vandaag tracteeren, want jij heb vijf vrijstellingen.”

Dat had hij ook. Behalve dat hij eenige zoon was, was hij aamborstig. Voorts had hij slechte oogen en platvoeten, zoodat hij een bril en zooltjes dragen moest. Eerst hadden ze gedacht, dat hij onder de maat zou zijn. Maar dat hadden ze toch mis. Hij haalde het net. Doch hiervoor in de plaats was de vijfde oorzaak van vreugde geworden, dat hij op één na het hoogste nummer getrokken had. Nu behoefde er niemand voor hem uit.

Kees nu, de kameraden tracteerende, vergat zichzelf niet. Dat

was zijn ongeluk. Met het lotingsbriefje op hun pet, richtten zij hun schreden naar het gemeentehuis. De burgemeester verscheen voor het venster, alsof hij een ovatie te incasseeren had. Ze zongen den roem des dorps: „En de Mordaelsche jongens gaan nooit verloren.” Daar bleef het bij. Dat de burgemeester niet meer notitie van hun attentie nam, moet Kees bepaald geïrriteerd hebben. Hij toch begon luidkeels te sommeeren: „Doove kwartel, kom der uit, as je durft.” En nog was het einde niet. Vlak bij het gemeentehuis stond de pastorie van „de groote kerk”. Het geviel, dat de dominee in den tuin bezig was, met de kippen. Dat zal Kees vreemd gevonden hebben. Met rauwen lach informeerde hij: „Rooie stier, wat doe je hier?”

Het gaf een opstootje.

Ze probeerden den dronken dwaas met een zacht lijntje naar huis te brengen. De diender deed ook zijn best. Maar het hielp niet. Totdat Kees het noodig achtte den diender op een blauw oog te tracteeren. Toen kwam het einde. Kees werd opgebracht, om in het arrestantenhok onder den toren zijn roes uit te slapen. En de schooljeugd zong voor de poorten zijner gevangenis: „Kees komt van avond de deur niet meer uit.”

Om deze bittere schande hadden zijn brave ouders zich de eerste weken niet in de kerk durven vertoonen. Wie sprak ooit zulke lasterlijke woorden tegen de overheeren des dorps als hun zoon, hun eenige?

Kees had echter boete gedaan, zwerende ter plaatse des gerechts, dat het hem nooit meer overkomen zou. Als de burgemeester het er nou maar bij wou laten zitten. . . .

Doch ieder voorjaar, als het loten was, werd het weer opgehaald, hoe Kees Krom eenmaal van 's levens rechte baan op den dwaalweg was vervallen. Het diende tot versterking van het moederlijk vermaan: „Jongen, kijk nou uit, dat je vandaag je fesoen houdt.”

Maar nu komt het voornaamste.

Het leven handelde niet zoo verschoonend met Kees als het vaderland. Hoewel hij vanwege de zwakheden zijns vleesches niet kon werken, gelijk andere jongens, moest hij toch zorgen, dat hij kon eten. Dies is hij, na vele toberijen om aan den kost te komen, om-

streeks zijn twintigste jaar een winkeltje begonnen. Het schuim van den handel was, zoo had hij altijd hooren zeggen, beter dan het goud van den arbeid.

Het was in den beginne een kruidenierswinkeltje.

De menschen zeiden: „Daar komt niets van terecht.” Maar het viel mee. Onze lieve Heer had het winkeltje gezegend, zie je. Dit schakelde natuurlijk de activiteit van Kees niet uit. Hij deed zijn best, meer inzicht openbarende, dan iemand hem ooit toegeschreven had. Zeer spoedig kwam hij tot de verbluffende ontdekking, dat men niet aan alle artikelen evenveel verdienen kan. Het eene moet het andere goed maken. Daarom nam hij er langzamerhand meer artikelen bij. De boel moest draaien, draaien, was zijn leus.

Het winkeltje liet zich voeden als een gehoorzaam kind, totdat het, vol zijnde, den eenen voorraad na den anderen uitgaf.

Na enkele jaren kon men bij Kees zoowat voor alles terecht. Benevens kruidenierswaren, verkocht hij met dezelfde animo zoowel glas- en aardewerk als garen en band. Vleeschwaren lagen op de toonbank naast prentbriefkaarten uitgestald. Tabak en sigaren leefden broederlijk samen met zoutevisch en petroleum. Klompen en borstels huisden onder de toonbank in grooten vrede. Ook galanterieën vonden een plaats, mitsgaders manufacturen. En intusschen was Kees de spreuk gedachtig, dat wie het kleine niet eert, het groote niet waard is. Het kan ook wezen, dat hij geïnspireerd is door het gevleugelde woord van Luther, dat wie de jeugd heeft de toekomst heeft. In ieder geval, er stond in de étalage ook een oud theeblad met lekkers, ten gerieve van de kinderen, die niet naar school wilden gaan zonder te zeuren om centen. Zij kwamen en zeiden: „Een cent van het blaadje.” En mochten uitzoeken.

Het winkeltje was zóó gezegend, dat de moeder van Kees het te druk kreeg. Daarom zei de vader van Kees: „Ik zal er maar op thuis blijven.” Kees zei: „Da's goed, vader, je heb lang genoeg gewerkt voor een hongerloon.” Daarna kocht hij een hond met een kar. Toen werd de omzet nog grooter. Maar de ruimte voor de klanten werd kleiner. Kees stelde voor, het zijkamertje bij het winkeltje te trekken. Dat speet zijn moeder erg, maar zij begreep, dat zaken-doen boven

pronken gaat. Het winkeltje lachte in stilte het zijkamertje uit. Doch na een jaar was de moeder van Kees bang, dat zijn vader zijn nek zou breken over den rommel, zóó vol was het. En zij bouwden een schuurtje achter het huis. Kees verfde het zelf groen en zette er met witte letters op: „Maagazijn”. Het stond prachtig. Maar de menschen kochten toch liever in het winkeltje dan in het „maagazijn”. Dat behoorde ook zoo.

Nu begrijpt ieder, hoe het kwam, dat het sterven van vrouw Krom boven andere sterfgevallen een ongeluk was.

Een vrouw, die goed voor de huishouding was, konden ze wel vinden. Doch het was niet zoo gemakkelijk, om een vrouw te krijgen, die terzelfder ure, dat zij haar handen uitstak, haar handen kon thuis houden.

Het winkeltje, deze bedruktheid aanschouwende, zei op eens: „As je es om Nees ging.”

Kees en zijn vader konden niet begrijpen, hoe ze zoo dom waren geweest om niet aan Nees te denken. Het heele dorp dacht aan haar in diezelfde dagen. Het kwam zeker door de droefheid, omdat Moeder zoo schielijk weg geweest was, want in zulke dagen weet een mensch niet, wat-ie denkt.

Zij bedankten het winkeltje en gingen om Nees.

Toen geloofde de moeder van Nees haar eigen ooren niet. En uit den overvloed des harten sprak haar mond: „Man, man, dat *jij* nou dat ongeluk most hebben om je vrouw te verliezen, om te maken, dat *ik* mijn dochter kortjes-bij kan houën, da's meer dan ik op kan. Onze lieve Heer weet toch altijd voor een plaatsje te zorgen, als een mensch knap door de wereld wil.” Zij toch had gevreesd, dat Nees uit schaamte buiten het dorp een dienst zou zoeken.

Hoewel Nees niet veel zei, was haar moeder overtuigd, dat zij niet minder ontroerd was, want stille wateren hebben diepe gronden.

„Ja, Moeder,” zei Nees.

En zij vertelde, welk wonder haar op den dag der begrafenis van haar kindje wedervaren was. Hoe zij een stem had gehoord, die fluisterde: „Nu ben je weer zoo vrij als een vogeltje.” En hoe zij daardoor zoo aangegrepen was, dat zij terstond in stilte een eed had

gedaan, dat het haar nooit weer overkomen zou. En ziet, nu werd haar deugdzaam voornemen haastig beloond.

„Kind, wat doet me dat goed. . . . als je vader het hoort, zal-ie wel bedaren.”

Maar Dorland, dit hoorende, bedaarde niet.

Eerst een ouwer de kroon van zijn hoofd halen en dan zoete broodjes bakken, daar had-ie niet van terug, hoor.

De menschen begrepen niet, hoe Krom zoo dom kon zijn om Nees in huis te halen. Maar het winkeltje was blij. Het kon niet leven zonder vrouw. Vele malen hoorde het echter dingen zeggen, welke zijn blijdschap temperden. Het was jammer van de meid, dat ze zoo'n ongeluk had gehad. Dan antwoordde vader Krom, dat het met iedereen wat was. En Kees lachte maar. Het winkeltje werd zeer begeerig om te weten, wat dat beteekende, doch kon er niet goed achter komen. De vader van Kees had ook een ongeluk gehad. En Kees ook. Bijna had het winkeltje Nees om inlichtingen gevraagd, doch het durfde niet. Het scheen een ongeluksdorp te zijn, dat Morsdael. „Wie weet, wat *mij* nog boven het hoofd hangt,” dacht het winkeltje.

Intusschen kreeg Nees het winkeltje lief boven de huishouding. Ja, zij kreeg het lief als zichzelf. Ook vertelde zij het vele malen aan de klanten. En die zeiden: „Da's gelukkig voor je.”

„En voor mij!” jubelde het winkeltje.

Ruim twee jaren van zonnig geluk waren heengesneld, toen voor vader Krom de ure kwam, dat hij stierf.

Op den dag der begrafenis, even nadat de dominee vertrokken was, verhief Bassies, de oudste der dochteren Kroms, haar stem en sprak: „En nou heb *ik* nog wat.”

Kees verschrikte zeer, want hij dacht, dat zij over „de spulletjes” beginnen zou. Maar dat was het niet. Het was iets, waarvan zij stellig had verwacht, dat de dominee er over zou gesproken hebben, hetwelk hij niet had gedaan. Zij formuleerde het aldus: „Ik vind het geen werk, dat Kees en Nees hier samen blijven huizen, er moet een vrouw op jaren komen.”

Dat waren de drie zusters roerend met Bassies eens. Met veel verzekerdheid des harten getuigden ze: „We zijn allemaal menschen.”

Daarna maakten zij zich op om hun doode te begraven.

Het was voor Kees een zware gang. De gedachten vermenigvuldigden zich in zijn binnenste. Het waren droeve gedachten. Vraagteekens, gissingen. Wat zou Bassies toch bedoeld hebben?

Het winkeltje was ook van streek. Het vreesde zeer, dat nu het ongeluk komen zou.

Nees sprak den geheelen middag bijna geen woord. Maar toen de familie weg was en zij met bu'vrouw den boel opredderde, hoorde het winkeltje, dat zij zuchtte.

Den volgenden dag kwam bu'vrouw om boodschappen, gelijk zij iederen dag kwam.

„Zeg Kees, wat schoot die Bassies uit haar slof.”

„Nou en of. . . .” zei Kees.

„Ik dacht, dat ze heel wat bizonders had, zoo'n gezicht van drie dagen slecht weer als ze zette.”

„Ik laat haar maar praten,” zei Kees.

Toen kwam er over bu'vrouw een geest van groote teederheid, zooals er komt over een moeder, die haar kind in gevaren ziet. En haar stem werd zoo zacht, dat Kees eerst moeite had om haar te verstaan.

„Is Nees achter?” vroeg zij.

Nees was in het „maagazijn” aan de wasch, het was een wasch van twee weken.

„Nou jongen, dan mot ik toch es effetjes met je door het oor van de turfmand praten. We zijn nou al dertig jaar goeie burenen geweest. En ik zeg altijd: „Beter een goeie buur dan een verre vrind.” Dat zei je moeder ook. En als het er heelemaal op aankomt, dan mot je het van eigen ook niet hebben. Die Bassies zou je ongelukkig maken met d'r grooten mond. En je andere zusters zijn geen haar beter, hoor.”

Toen luisterde het winkeltje met brandend verlangen, dat er geen ongeluk komen zou.

„Niks dan jaloersigheid, omdat het goed gaat met de zaak,” interrumpeerde Kees.

Wist hij, waar bu'vrouw heen wou!

Zij zelve wist het zeer goed. Daarom vervolgde zij en sprak: „Je mot maar denken: Liever benijd dan beklaagd. Maar om nou op Bassies terug te komen, ik kan haar niet heelemaal ongelijk geven. We zijn allemaal menschen. Het zou me spijten, als het misliep. Het zou zonde en jammer zijn van het winkeltje. Maar daarom mot je Nees niet wegdoen. Zij heeft handen aan haar lijf en is goed voor het winkeltje. En als je een vrouw op jaren in huis neemt, blijf je wel buiten de praatjes, maar krijg je weer wat anders. Je zal wel denken: „Waar bemoeit bu'vrouw der eigen mee, ik ben zelf oud en wijs genoeg.” Maar ik zou je den raad geven, dat jullie den boel bij mekaar gooien. Dan ben je uit de nesten. Nees is een goeie meid. Dat ze dat ongelukje gehad heeft, daar is zij niet minder om. Ik zeg altijd: Als ieder zijn binnenste buiten komt, ziet het er zoo mooi niet uit; we hebben allemaal genoeg in ons eigen tuintje te wieden. . . .”

Jammer dat er volk kwam. En Nees kwam ook, want het was koffiedrinkentijd.

Hoewel het winkeltje niet alles had verstaan, omdat bu'vrouw zoo zacht praatte, vatte het moed, dat er misschien geen ongeluk gebeuren zou.

Die leelijke Bassies toch. En die zusters. . . .

Na dit gesprek was Kees dezelfde niet meer. Het was, alsof bu'vrouw een gordijn weggeschoven had, zoodat hij heel ver naar buiten kon kijken, waar hij iets zag, dat hij te voren nooit opgemerkt had — en het was mooi.

Het was niet het lichtgevleugeld mingeluk en nog minder de wondere schoonheid des huwelijks, welke hij schouwde. Hij zag voor 't eerst, dat Nees veel langer was dan hij, haar lengte bepalende naar den afstand, die er was tusschen de laagste en de hoogste plank van het winkeltje. Terstond begon het te zingen in zijn ziel: „Een lange vrouw is een ladder in huis.” Ook vond hij haar een verstandige meid. Was hij in de kamer en zij in den winkel, dan moest hij luisteren naar wat zij tot de klanten sprak. . . .

Hoe meer zijn oogen en ooren opengingen, hoe meer zijn ziel vervuld werd met de begeerte om den boel bij mekaar te gooien.

Het winkeltje fluisterde erg vertrouwelijk: „Ik zou het maar doen, Kees, het komt veel goedkooper uit en het geeft meer vastigheid.”

Natuurlijk gaf het geen pas, om, terwijl de lappen nog voor de glazen hingen en de rouw nog niet in de kerk gebracht was, het resultaat van de veelheid zijner gedachten voor het oor van Nees te openbaren. Zoo wijs was Kees wel.

Maar de volgende week, zoo besloot hij, zou de kogel door de kerk gaan. . . .

Het psychisch moment werd schitterend gekozen.

Het was aan den middagdisch. Ze hadden net gedankt en Nees stond op om de vaten weg te ruimen. Dit ging in vaste orde. Eerst de emailleschaal, waaruit ze de aardappelen hadden gepikt. Het overschot was voor de kippen. Daarop het schaaltje met nog wat kool. Daarna haar bord op Kees zijn bord, en deze twee borden op de schalen. Vervolgens het bruine dooppannetje op de borden. Daarnevens de twee stalen vorken plus het sauslepeltje met langen steel en het houten groentenlepeltje met korten steel.

„Klaar is Nees,” placht zij te zeggen.

„Nou, nou,” zei Kees, „je gooit den boel maar aardig bij mekaar.” Hij was blij, dat het er uit was, want het was, alsof hij z'n eigen stem niet herkende. En deze blijdschap vermeerderde, toen hij van het symbool tot de zaak gekomen was. . . .

„Daar zellen we es bij gaan zitten,” zei Nees.

Het was hun echter niet gegund om lang in zoetigheid heimelijk raad te plegen.

„Vol-lek!” klonk het uit het winkeltje.

Heintje van bu'vrouw, voortgedrongen door het woord harer moeder, maakte groote haast om vier duiten mosterd, want zij aten visch en het eten stond al op tafel.

„Heb je de bel niet gehoord?”

„Neen,” loog Kees, „ik zat net effetjes me oogen te verschieten.”

Het kopje zonder oor werd tot den rand gevuld.

„Zeg, slaap je nog. . . . je geeft voor een stuiver. . . . ik mot maar voor vier duiten hebben.”

Kees haalde er een lik uit.

Heintje vlood henen, want zij was zoo flauw als een kip, omdat zij wist, dat zij zoutevisch eten moest — gek toch!

In deze korte spanne tijds is er ontzaglijk veel in het hart van Nees omgegaan, zonder dat het haar vergund is geweest, om tot de aller-individueelste expressie van haar allerindividueelste emotie te komen.

De zaak zat zoo.

Nees had steeds sterke begeerte tot een winkel gevoeld. De vader van haar kind had haar wijsgemaakt, dat hij voor een winkel spaarde. Na door hem trouweloos verlaten te zijn, had zij het einde van den afgebroken draad, welke in haar hart was, terstond bij haar blijde incomste in het winkeltje aan Kees vastgeknoopt. Gedenkende haar eed, had zij echter gewaakt over haar lippen, en dus gezwegen. Het hooi moest den wagen niet naloopen.

Kees verheugde zich zeer om haar belijdenis, dat zij sjenie in het winkeltje had.

„Klaar is Kees,” schertste hij.

„Klaar is Nees,” schertste zij, maar slechts haar hart schertste.

„Zeg, hebben we gedankt of niet?”

Toen Kees zijn schouders ophaalde, vouwden ze wederom hun handen, en sloten hun oogen, en bogen hun hoofd, en bewogen hun lippen. Voor de securigheid, zie je, want ook hierin waren ze het volmaakt eens, dat een mensch beter een keer te veel dan een keer te weinig danken kan.

Nooit was het winkeltje onder het bidden zoo eerbiedig geweest.

Hoe feller vuur, hoe minder rook. De ware liefde heeft weinig woorden. Zij dringt tot de daad.

Daarom hebben ze zich van dien middag af en voortaan niet meer tot speciale overpeinzingen van het huwelijk gezet. Werkende-weg regelden ze de dingen, welke te regelen waren om den boel bij mekaar te gooien. Kees ging het, denzelfden avond nog, aan zijn zusters boodschappen. Nees aan haar ouders. Morgen zou hij even op het sikkretarie aanloopen om de pampieren. En bij den dominee hadden ze geen boodschap, want ze waren geen ledematen....

„Zeg, denk je aan de kaarten?”

„Da's waar ook,” zei Kees, „daar zou ik het voornaamste nog vergeten, de klanten mot je te vrind houën.”

Wat was het winkeltje blij.

Het had wel in de handen willen klappen van plezier, als het maar handen had gehad.

Het mooiste kwam den volgenden Zondag.

Toen hadden ze de eer om van hun voorgenomen huwelijk publiek kennis te geven, hetwelk geschiedde door 's morgens samen naar de kerk te gaan en 's middags een kuiertje over het dorp te maken.

De dominee van „de kleine kerk”, hen ziende, dacht aan Foersters uitspraak, dat er vrouwen zijn, die geen *man* begeeren, maar met een *mannelike* tevreden zijn.

Vele rasechte Morsdaelers ergerden zich aan het ongehoorde feit, dat een jongen, die den eenen Zondag de rouw voor zijn vader in de kerk had gebracht, den volgenden Zondag met een meid langs den dijk slenterde.

De sekten der Farizeën, zoowel uit de groote als uit de kleine kerk, hielden samen raad om de vuile vlekken uit beider leven nog eens flink te bekijken. Zij kwamen tot de conclusie, dat er geen pot zoo scheef is, of er past een deksel op. Maar vergaten, dat ze iets deden, dat hun zelfs op den werkdag niet geoorloofd was.

De rijpere jeugd, eveneens den Sabbat schendende, riep uit de keel: „Anderhalve cent!”

Maar bu'vrouw had een goeden dag.

Zij prees zichzelf als een vrouw vol wijsheid, omdat zij die slap-lip Bassies fijn voor leelijkheid had gezet.

De grootste vreugde was echter voor het winkeltje, dewijl het boven bu'vrouw de eer zich toeëigende, den bruidegom zijn bruid in de armen te hebben gevoerd.

Hoewel het geen verstand van liefde had, zong het zacht zijn zoete zangen om het schoone wonder van het leven.

De Dood had het nu tweemaal bedreigd, maar het had tweemaal zijn wreede hand teruggeslagen. En Nees had dapper geholpen.

Die goeie Nees!

II.

De meeste Morsdaelsche menschen hadden groote gezinnen — en zij schaamden zich niet.

Den echtelieden Krom-Dorland ging het desgelijks.

Vrij geregeld, om de vijftien maanden, genoten de klanten de eer, dat Kees hun op zijn wekelijkschen rondgang, behalve de boodschappen, welke ze besteld hadden, er een bezorgde, welke niet opgegeven was. Dit was de boodschap van de vermeerdering zijns gezins. Waarbij hij nooit verzuimde zijn gade groote eere te geven. De boodschap luidde aldus: „De kompelementen van de vrouw en alsdat ze een kleine heeft overwonnen.”

Bij overwinningsberichten behoort muziek. Kees vergat haar niet.

De eersteling zijner kracht was een zoon. Kees jubelde: „Een stamhouwer!” De tweede spruit was van het vrouwelijk geslacht. Kees gloriëerde: „Een rijkelui’s wensch.” Bij de geboorte van het derde verklankte hij zijn vreugde in kalmer tempo, een spreekwoord opheffende: „Driemaal is scheepsrecht.” En bij het vierde voelde hij zich gedrongen tot profeteeren: „Waar het hard regent, houdt het gauw op.”

Toen heeft de vrouw bijna drie jaar „gewacht”.

Het scheen, alsof Kees de profetie van het einde niet uit zijn hart verzonnen had. Doch de historie, die steeds haar weg vervolgt, zonder zich aan leugenprofeten te storen, heeft hem ontmaskerd. Het hield niet op. . . .

Een mensch is echter niet altijd eender. Allermint een zakenman, wiens compagnon gedwongen wordt om rust te nemen. Dus geschiedde het, dat er bij de firma Krom wel eens een wolkje voor de zon schoof. In zulke dagen klonken „de kompelementen van de vrouw” wat somber. Ze werden begeleid door zachte treurmuziek. Kees gewaagde van veel varkens en dunne spoeling. Gelukkig klaarde de lucht meestal schielijk op. Vooral wanneer het meeviel met de boodschappen. Zelfs gebeurde het, dat Kees bij de eene deur zijn klaagzang van veel varkens zong, en een paar deuren verder kracht kon vinden om een loflied op veel zielen aan te heffen, zielen, die

door hun veelheid de vreugd vermeerderden. Dat kwam ook door de klanten. Menschen zonder kinderen oefenden een deprimeerenden invloed op hem uit. Maar vrouwen, die een groot gezin hadden, versterkten zijn hart. Al was het slechts door de verzekering, dat waar er zes aten, de zevende ongemerkt meeëten kon, en dat het zoo gelukkig was, dat al die kinderen niet gelijk kwamen.

Heel mooi was ook, dat Kees niet slechts wist *wat* hij zei, maar ook terdege er rekening mee hield, *waar* hij iets zei.

Natuurlijk waren „de komplementen van de vrouw” overal hetzelfde. Doch de beschouwingen, welke hij er aan vastknoopte, varieëerden. Waar het een lolletje velen kon, gaf hij zijn sprankelenden geest den vrijen loop. Vooral in de tegenwoordigheid van de dochteren des dorps, die op trouwen stonden of pas getrouwd waren. Maar bij menschen, die „goed van leven” waren, wist hij zich te onthouden van zot geklap. Ja, hij kreeg een zwaar gezin, maar onze lieve Heer gaf kracht naar kruis!

De zwaarste post wachtte hem altijd bij de pastorie van „de kleine kerk”. Hij hoopte steeds, dat de juffrouw niet voor den dag zou komen. Dikwijls deed zij zelf open. En dan was Kees een en al ernst. Er kwam veel kijken om zooveel monden open te houden, maar och, dat was het ergste niet. De kinderen hadden een ziel te verliezen, ziet u, en als je, as vader zijnde, dáár in kwam. . . . och, hij behoefde de juffrouw niks te vertellen.

Eens zeide de pastoorsche naar aanleiding van deze zijne bekommering: „De Heere geeft ons nooit alleen kinderen, maar Hij geeft er altijd beloften bij.”

En Kees antwoordde: „Zei u dat wel, juffrouw.”

Het vervolg zijner woorden was aan het boodschappenboekje gewijd: of de juffrouw deze week zich niet had vergist met de zeep, want er stond maar één pond op, en anders was het twee pond.

Het was Nees niet vergund om de vensteren harer ziel naar den kant van het dorp open te zetten, gelijk dit voorrecht haar echt-vriend beschoren was.

Met bu’vrouw kon ze nog wel eens praten.

In buien van openhartigheid, die haar soms overvielen, vertelde ze, dat zij, toen Kees haar vroeg, meer zin in het winkeltje dan in het mannetje had. Bu'vrouw moest echter niet denken, dat Kees niet goed voor haar was. Natuurlijk was het wel eens wat tusschen hem en haar. Doch dat was in alle huwelijken zoo. Een mensch moest zijn verstand gebruiken, en dus niet verwachten, dat de speelman op het dak kon blijven zitten. Dikwijls kreeg je ongenoegen om de kinderen, want een vader was nou eenmaal geen moeder. En als je het om de kinderen niet kreeg, moest je maar denken: „Een onweer zuivert de lucht.” Kees was goed voor haar. Als zij naar andere vrouwen keek, moest zij haar beide handen dicht knijpen. Want er liepen mannen op het dorp rond, die lang niet malsch waren voor hun vrouw. Zelfs meer dan bu'vrouw wist. Zij behoefde niet ver te gaan. Er waren zulke ongelukken in der eigen familie. Ja, Kees mocht wezen wie hij was — ieder had z'n gebreken — maar zij zou nooit anders zeggen, dan dat-ie goed voor haar was. En voor de kinderen ook. Geen dubbeltje zou-die voor z'n eigen onnoodig verdoen. Maar als zij alles vooruit geweten had. . . .

Het vermoeden kan opkomen, dat vrouw Krom, aldus sprekende, aan de gestadige uitbreiding van haar gezin heeft gedacht.

Dan zou zij geen waarachtige vrouw zijn geweest.

Diep in haar ziel was de overtuiging geworteld, dat een mensch zijn getal hebben moet.

Bu'vrouw was een mensch op jaren, die veel had doorgemaakt.

„Leer dat van mijn, meid, als het Opperwezen een mensch op een dubbeltje gezet heeft, komt-ie niet met vijf centen thuis.”

En Nees zei het haar na als een dochter, die door haar moeder met wijsheid wordt gevoed. Met gebogen hoofd aanvaardde zij den zegen van het herhaalde moederschap.

Zij kon echter dezen zegen niet genieten door de vele tobberijen, welke zij met haar kindertjes had.

Ze waren niet sterk, de Krommetjes.

Ten dage dat ze geboren werden verbaasden ze de buurt door hun gewicht. Nees had er gebaard, die bijna elf pond wogen. Acht pond was het minste geweest. Doch met de derde week begonnen ze te

vermindere, die reuzen. Kees was er zeker van, dat het kwam doordat het „fleschkinderen” waren. Maar bu’vrouw troostte Nees in haar stil geween, dat de oorzaak des lijdens niet bij de moeder, maar bij den vader te zoeken was. De kinderen hadden de lengte van Nees, doch de zwakte van Kees. Er zat een kwaje borst achter, die op de ingewanden uitwerkte. Welke diagnose door Kees niet werd aanvaard. Want, zoo redeneerde hij, waar had dan de eerste zijn kwaje borst vandaan gehaald? Bu’vrouw hield staande, dat die het van het Opperwezen gekregen had, en Nees viel daar hartelijk bij. Voor Kees was dit geen oplossing van het pijnlijk probleem. Zoo kon je nou je eigen er wel altijd uitpraten.

Die eerste maanden waren een marteling.

Als ze niet in de bus waren geweest, zouden ze zich straatarm gedokterd hebben.

Wanneer echter het half jaar om was, kreeg het „arme beessie” den groei te pakken en ging het zoetjesaan vooruit. Maar ach, dan werd het weer zoo langzamerhand tijd om met een volgend nummer van voren af aan te beginnen.

Dat was wat voor een vrouw.

Het was echter niet de oorzaak, dat Nees wenschte alles vooruit geweten te mogen hebben.

Dan zou zij geen echte moeder zijn geweest, want tot de moederweelde behoort ook, dat zij zich over zwakke, zieke kinderen ontfermen kan, en liever dag en nacht zwoegt om behoud van het kind, dan weent om zijn verlies.

Maar Nees had behalve haar kindertjes haar winkeltje.

Het voedde haar beter dan een arbeidersvrouw, die van één-mansverdiensten met een groot gezin leven moet, zich voeden kan. Maar het nam met de eene hand, wat het met de andere hand gaf.

Het nam haar ruimte, haar tijd, haar kracht.

Zelfs na den bouw van het „maagazijn” was het niet tevreden met zijn plaats. Het drong maar en drong maar met onweerstaanbare kracht om verder te komen, naar links en rechts. De zolder stond vol. Zelfs was het zoo onbeschaamd geweest om tot in de bedstede door te dringen. Want behalve de krib voor twee kinderen, die aan

het voeteneinde getimmerd was, had Kees aan het hoofdeinde twee planken aangebracht voor de dozen met tricot ondergoed. En de ruimte onder de bedstede, waar bij werkmenschen de winteraard-appelen lagen, was tot bergplaats van borstelwerk gepromoveerd.

Zij kon wel hulp nemen. Zij nam ook hulp. Maar daarmee was zij niet uit den brand. Een waschvrouw, een naaister, een dagmeisje, een loopjongen, het kostte handen met geld. En het winkeltje kon zij niet aan vreemden overlaten. Het hield niet op. Nauwelijks was ze binnen, en zat ze met haar tobberig kindje op haar schoot, of daar ging de bel weer. Nu eens een kleuter met behuild gezicht, die „een cent van het blaadje” hebben moest. Even later een vrouw, die, begerig naar een praatje, een boodschap had geïmproviseerd en maar zeuren bleef. Daarna zoo’n kale meheer met een tasch, die „juffrouw Krom” tegen haar zei. Of ze al verzekerde, dat ze niks noodig had, die vent deed, alsof hij doof was en probeerde haar „een nieuw artikel” aan te smeren. En dan werd de flesch weer koud. Het was een rommel in huis en het bleef een rommel. Het was om tureluursch te worden. Gelukkig was er een bewaarschooltje op het dorp. Maar als de blagen thuis kwamen, liep haar hoofd om. En dan het zorgen voor den middagpot. Menschen, menschen. . . .!

Haar vaste overtuiging was, dat zij, zelfs wanneer aan haar het wonder van twee lichamen was geschied, tijd tekort gekomen zou zijn.

Hoe zij het uithield, begreep zij niet. Zij was net een machine. Maar dat ieder kind *wat* meenam, gevoelde zij terdege. Zij kon niet op verhaal komen, zie je.

Dewijl Kees geen *man*, maar een *mannetje* was, zag hij er geen kans toe, om op den weg der zielestaling groote vorderingen te maken. Het kwam zelfs in zijn hart niet op, dezen weg in te slaan. Hij leefde dicht bij de natuur. Daar was het hem goed. En alzoo peilde hij geenszins den doffen nood zijner wederhelft.

Hier kwam nog bij, dat de woorden, welke hij sprak, wanneer hij in zijn huis zat, niet gelijkkluidend waren met de woorden, welke zijn lippen voortbrachten, wanneer hij langs den weg ging.

„Mensch, maak toch niet zooveel komplementen. . . . denk je,

Zevende Kerstboek 10

dat ik me lichaam niet voel. . . . as ik den heelen dag in touw ben geweest, heb ik ook geen beenen om op te staan. . . . en je most me borst es voelen. . . . bij jou gaat het weer over, maar bij mijn blijft het, zie je."

Zaken doen viel nu eenmaal niet mee.

Nees moest maar denken aan wat die reiziger in speelgoed altijd zei. „Als je een zaak begint,” zei hij, „dan drijf jij de zaak, maar als je het een poos gedaan heb en het gaat goed, dan drijft de zaak jou.”

De boterham ging voor.

En dat kinderen krijgen, daar kon je in den trouwdag eer op rekenen dan op de honderdduizend.

Ze waren niet sterk, maar dat werd je niet van menschen aangedaan. Daarover te murmureeren zou wel eens ten gevolge kunnen hebben, dat Onze lieve Heer ging zeggen: „Zoo, ben je te druk met die kindertjes? . . . nou, dan zal het maar het beste voor je zijn, dat Ik je er een paar naar het kerkhof laat brengen.” Het stak nauw, hoor.

Kees verwachtte het van de toekomst.

„Alles zal reg kom,” troostte hij zijn vrouw. Straks zou zij een leven krijgen als een juffershondje. Als de kinderen groot werden. Ook schold hij op de belabberde leerplichtwet, mitsgaders op den meester, die wat scheutiger most zijn. Doch soms werd hij vroom. En dan sprak hij aldus: „Het is net zooals er in den bijbel staat: Draag nog een poos uw kruis.”

Denkt ge nu, dat Nees, als zij alles vooruit geweten had, geen mannetje zou begeerd hebben? Dat zij verre. Zij zou alleen geen mannetje met een winkeltje begeerd hebben. Nog veel minder zou zij het mannetje om het winkeltje genomen hebben. En allerminst zou zij het winkeltje boven het mannetje hebben liefgehad.

.....

Toen het winkeltje dit begon te gevoelen werd het zeer treurig.

Het had, sinds het tot de jaren des onderscheids gekomen was, aardig wat menschenkennis opgedaan. Dikwijls had het zich verbaasd over de verdorvenheid van het menschelijk hart. Vooral bij klanten, die op den pof haalden: het boekje lieten ze oploopen en als

ze gemaand werden, gingen ze naar een ander. Zulke lui kon het wel afranselen, zoo boos was het.

Maar nu begon het bijna te schreien van verdriet.

Het voelde zich nog altijd verbonden aan Nees, dewijl zij in critieke momenten zijn jonge leven had gered. Doch Nees had toch ook verplichtingen aan hem. Zij was door hem op den weg tot het eerlijk huwelijk geleid, dat de smaad harer jeugd weggenomen had. Het bleef onvermoeid voor haar en haar kindertjes zorgen. En nu zoo ondankbaar om hem van alles de schuld te geven. Neen, dat was niet aardig van Nees. . . .

Het winkeltje leefde nog wel, maar het mooie was er toch af. Soms werd het zóó neerslachtig, dat het naar zijn dood verlangde.

Als Nees zoo bar te keer ging, ja, zelfs schold: „Die akelige rot-winkel!”

III.

De echtelieden Krom hadden, behalve hun winkel en hun kindertjes, waarover ieder zijn eigen beschouwing had, ook elk een ziel, omtrent welke zij gelukkig van één gevoelen waren. Zoo dikwijls zij over haar spraken, noemden zij haar met denzelfden naam. En deze naam luidde: „arme ziel”.

Ook wisten zij, dat gelijk het winkeltje voor hun boterham was, alzoo de kerk was voor hun ziel.

„Het is” — zoo schrijft Brakel — „de plicht van een iegelijk, die zalig begeert te worden, dat hij zich tot de kerk begeve en trachte tot een lidmaat in de gemeenschap der kerk aangenomen te worden.”

Nees, in deze leer opgevoed, had aanvankelijk, door trouw ter catechisatie te gaan, het vermoeden gewettigd, des zins en willens te zijn deze te beleven. Zelfs had zij zich al opgegeven voor „de belijdenis-catechisatie”. Doch toen „het ongelukje” bekend geworden was, bleef haar niet anders over, dan nog maar een paar jaar te wachten. Dat was de gewoonte op het dorp. Niet alleen in de kleine, maar ook in de groote kerk. De zondaren wisten wat hun paste.

Kees was „geboren en gedoopt” in de groote kerk.

Veel plezier had de dominee van hem op de catechisatie niet beleefd. Want Kees had een hinderlijk gebrek. Als hij zijn vragen driemaal overgelezen had, zaten ze er in, maar als hij aan de beurt kwam om op te zeggen, wilden ze er niet uitkomen. Alles wat de dominee vertelde, begreep hij tot in de fijnste puntjes, zelfs veel beter dan de andere jongens. Een problemensjouwer was hij niet. Het lastigste was echter, dat zijn kennis, als hij op het punt stond haar te uiten, plotseling wegzakte, zonder dat Kees wist waar zij bleef, zoodat hij niet alleen met een hoofd vol kennis, maar ook met een mond vol tanden zat. Dominee vermaande: „Beter leeren, Kees.” Doch Kees verzekerde: „Ik ken ze.” Dat waren bepaald de veel voorkomende catechisatiezenuwen. Waar nog bij kwam, dat Kees ook wel eens zijn boekje verloor, of niet wist, wat hij leeren moest, of geen tijd had om te leeren, zelfs geen tijd om te komen. En hierom vermaand zijnde, wist hij den dominee zijn vet te geven. Hij snapte het drommels goed, hoor. De dominee had een pik op hem.

Na dat gevalletje op den lotingsdag, was hij niet meer verschenen. Intusschen was zijn kennis der geestelijke dingen verrijkt en verdiept. Hij wist nu, dat het een mensch op zijn doodbedje niet zou gevraagd worden, of-ie zijn vragen had kunnen opzeggen. Als het *hier* maar in orde was. En dan wees hij naar zijn maagstreek. Je hart, zie je. . . .”

Ten dage zijner echtverbintenis was er heel wat te doen geweest over de kerk.

„Ik sta op mijn kerk,” zei Nees, „en heb geen zin om te veranderen.”

Haar vader zei er nog iets bij.

In de nawerking zijner heftige verbolgenheid om de schande, welke zijn dochter hem aangedaan had, vloeiden woorden als vuurstroom van zijn lippen, toen Nees kwam boodschappen: „Kees heeft me gevraagd en ik doe het.” En dan zeker de kerk verlaten. Zou niet gebeuren, hoor. Ze moest dan maar zien, hoe ze getrouwd kwam. Hij ging niet mee naar het gemeentehuis. Als ze toch doorzette, zou het te laat worden, dat hij een voet bij haar over den drempel zette. En Moeder moest ook niet probeeren om mee te gaan. Hij wou wel es zien, of-ie nog wat te zeggen had. . . .

De eenige oplossing was, dat Kees „overkwam”.

De zusters van Kees, ternauwernood van dit plan op de hoogte gebracht, boden sterken wederstand. Om hun eenigen broer voor zoo'n gruwel te behoeden, stelden zij alle boosheden, welke in „de kleine kerk” bedreven werden, in slagorde op. Ze vormden een groote menigte. Zelfs haalden zij hun ouders uit het graf om mee te strijden. Doch de Goliath, die aan de spits des legers werd geplaatst, was het winkeltje.

In deze dagen waren de overleggingen des verstands bij Kees vele.

Hij moest niet met zijn zusters huizen, maar met zijn vrouw. Twee gelooven op één kussen, daar slaapt de duivel tusschen, en op dat gezelschap was hij niet gesteld. Het verschil tusschen de „grootte” en de „kleine” kerk beteekende niet veel. In de „kleine” kerk werden de kinderen veel vroeger gedoopt dan in de „grootte” kerk, maar daar was je zelf baas over. In de „kleine” kerk gingen meer menschen aan het Nachtmal dan in de „grootte” kerk, maar dat moest ieder voor z'n eigen uitmaken. In de „kleine” kerk waren de zitplaatsen vrij, en in de „grootte” kerk werden ze verhuurd, dat had-ie al lang schandalig gevonden. In de „kleine” kerk deelde de diaconie ruimer dan in de „grootte” kerk, dat was reusachtig. In beide kerken was de opkomst even groot. En schapen en bokken had je overal.

Alzoo is het geschied, dat Kees „overgekomen” is, onderhoudende de eenigheid der kerk.

Er was vreugde en licht bij de familie Dorland, doch bitterheid en geroep bij het geslacht Krom. Doch de herders der kudden, hoewel overigens van harte meelevende met hun schapen, hebben in deze aandoeningen niet gedeeld.

Voor het winkeltje was het een kwade tijd. Het vreesde zoo, dat het ziek zou worden, misschien wel zou sterven.

Doch Kees en Nees hebben het moed ingesproken. Eerst wat lucht-hartig. Wie niet komen wou, moest maar wegblijven. Dat hielp niet veel. Doch later werden ze ernstig. Het sneedje brood, dat voor hen gebakken was, zou een ander niet opeten. Daar zorgde Onze lieve Heer voor.

„Ben je nu nog bang?” vroegen ze.

„Nee,” zei het winkeltje, „ik wou, dat jullie me dat eerder had verteld.”

„Wat bedoel je?” vroegen ze.

„Wel, dat van Onze lieve Heer,” zei het winkeltje.

Reeds in het eerste jaar van den echtelijken staat zijn ze „ledematen” geworden, waartoe allereerst noodig was, dat ze drie maanden lang iederen Zondagavond „ampart” door den dominee werden onderwezen. Er was ook eenige haast bij, dewijl het blij vooruitzicht der oudervreugde hen wenkte. En zij er voor bedankten om bij den Doop als kwajongen te staan.

Ter ure des onderzoeks voor den kerkeraad hebben ze, voorzoover ze het bij elkaar konden krijgen, hetwelk voor Kees „een heele hijsch” was, plechtig beaamd de waarheden, in welke zij naarstig onderwezen waren, tot welke ook behoorde, dat de openbare geloofsbelijdenis moet beschouwd worden als een toegang vragen tot het H. Avondmaal. Want al waren ze maar domme menschen, ze wisten toch heel goed, waar ze moesten gaan staan tegenover een man als den dominee, die zooveel letters gegeten had.

Den morgen, dat ze „aangenomen” zouden worden, lieten ze ieder een paar boterhammen staan. Zoo waren ze onder den indruk. Het winkeltje had echt met hen te doen, maar wilde niet vragen, wat er aan scheelde. Het vreesde, dat ze dan nog meer overstuur zouden raken. Het wist er ook alles van, want meermalen had het hen hooren zeggen, dat het geen kleinigheid was om „ledematen” te worden, want dat een mensch wel gauw „ja” kon zeggen, maar daar niet mee klaar was. Hij most het *nakomen*. . . .

Dit „nakomen” begon precies veertien dagen na dezen gewichtigen morgen, dus ook op Zondag.

Ze gingen samen aan „de bediening”.

Toen het na drie maanden weer „bediening” was, gingen ze niet. Zelfs hun plaatsen in de kerk stonden leeg. Het was Zaterdagavond erg laat geworden in den winkel. Kees was zwaar in zijn hoofd en Nees was wettig verhinderd. En toen het weer „bediening” was, geschiedde desgelijks.

Het winkeltje keek „de ledematen” meewarig aan, en dacht: „Het moet erg naar voor hen zijn, dat ze het niet kunnen nakomen.” Dit dacht het naar den aard der liefde, want ze hadden het niet zelf verteld.

Langzamerhand begon het winkeltje weer bang te worden. Kees en Nees bleven niet alleen weg van het Nachtmaal, maar gingen lang niet meer zoo geregeld naar de kerk als vroeger, toen er nog geen kindje was. Zij gaven het winkeltje de schuld. Het zou nu wel een standje van den dominee krijgen, omdat het de menschen zoo plaagde. Daar rekende het vast op. Maar het nam zich voor om te zeggen: „Dominee, het kindje doet het ook.” Voorts deed het zijn best om den baas en de vrouw bij dat „nakomen” te helpen. Doch het baatte niet. De borst van Kees en de beenen van Nees werden al zwaarder. Waarom haalden ze den dokter er niet eens bij?

Op zekeren avond stonden er twee mannen voor de toonbank. De eene was de dominee. Het winkeltje herkende hem terstond, want hij was ook op *kraambezoek* geweest. En nu kwam hij op *huisbezoek*. Het winkeltje dacht: „Ik zou wel eens willen weten, wat huisbezoek is.” Gelukkig liet Kees de deur op een kier staan, om beter de bel te kunnen hooren. Het winkeltje kon nu fijn afluisteren, wat er gepraat werd. En toch dacht het: „Ik wou, dat die deur maar dicht was, want als ik een standje krijg. . . .”

Met broeders en zusters, die door de zwakheden des vleesches verhinderd worden om getrouw van de genademiddelen gebruik te maken, behoort de zielszorg groote deernis te hebben, vooral wanneer daarbij de gewilligheid des geestes beleden wordt.

Dies sprak de dominee goede, hartelijke woorden, vermanende in liefde. Die andere man, broeder Honig, zei niets. „Dat behoort bepaald zoo,” dacht het winkeltje, „hij mag zeker met den dominee mee voor de gezelligheid.”

Vóór ze weggingen zou de dominee bidden.

Hij bad voor Kees en Nees, voor hun kindje, ja, hij bad ook voor het winkeltje, dat de Heere het zegenen mocht.

Het winkeltje wist niet, wat het hoorde. Het schaamde zich zóó erg, dat het den dominee, dien lieven man, haast niet durfde te

groeten. Wat was het toch dwaas geweest om bang voor hem te zijn. En slecht, om het kindje, dat onnoozele wicht, te willen beschuldigen. Foei, foei. . . .

„Ik wou, dat het morgenavond weer huisbezoek was,” dacht het winkeltje.

Het duurde wel een jaar, voor de dominee terugkwam. Hij had een man bij zich, die veel jonger was dan broeder Honig. Want er was „verplichte aftreding” in „de kleine kerk” Zodoende kregen de jongeren ook een beurt om in den kerkeraad te komen, hetwelk hun hoogst aangenaam was. En voor de kerk was het profijtelijk.

Het was laat geworden.

Kees zei: „Goeien avond, dominee. . . . goeien avond, broeder Punt, kom verder. . . . hoe later op den avond, hoe schooner volk.”

„Hoor ik dat goed?” dacht het winkeltje — „broeder Punt? . . . zou dat die Piet Punt zijn, waar ze zoo dikwijls over praten, dat hij zoo lastig is in den gemeenteraad. . . . zit die nou ook al in den kerkeraad? . . . nou, dan krijg ik vast een standje.”

Piet Punt werd door den dominee gerekend te behooren tot het geslacht der kloeke helden, die tot den krijg hielpen, gewapend met bogen, rechts en links met steenen werpende, en met pijlen schietende uit den boog. Doch de burgemeester zei enkel van hem, dat hij een drijver was.

Toen ze naar binnen gingen, hoorde het winkeltje Nees zeggen: „Daar verander ik van. De dominee moet maar niet naar den rommel kijken.” Want ze had het den heelen dag bar druk met de klanten gehad en het kind was erg lastig geweest.

„Da's weer een nieuw gezicht, dominee. . . . ik heb nog met Piet school gegaan. . . . dat zal-ie toen ook niet gedroomd hebben, dat-ie zoo gauw in den kerkeraad zou komen. . . . nou, het zit ook niet in de jaren.”

De dominee wilde even een vriendelijk praatje maken, maar broeder Punt, naar de klok kijkende, stelde voor om dadelijk te beginnen.

De deur ging dicht, zoodat het winkeltje niets kon hooren.

Kees voelde al gauw, dat de dominee veel dieper ging dan den vorigen keer.

Daar was ook aanleiding toe.

Dewijl de zwakheden der echtelieden Krom zich het meest op den Rustdag deden gelden, alsmede gansch zeer de overhand namen, wanneer het H. Avondmaal werd gevierd, had de kerkeraad den indruk gekregen, dat hun vromelijk beleden gewilligheid des geestes disputabel te stellen was.

Die indruk bleek, helaas, niet verkeerd te zijn.

Vandaar dat dominee zich geroepen zag om aan het verband tusschen belijdenis en Avondmaal te herinneren, waarbij broeder Punt de kantteekening plaatste: „Waar zijn we anders Gereformeerd voor?”

Kees kwam los.

„Hoor es, dominee, ik mot u gelijk geven, als dominee kunt u niet anders praten, het is uw plicht om er wat van te zeggen, en ik zal het u niet kwalijk nemen. Maar u zult mijn toch ook gelijk motten geven. Al ben ik maar een dom mensch, *dat* zal u me niet uit mijn hoofd kunnen praten, dat een mensch niet aan de bediening kan gaan, alsof-ie aan den middagpot aanvalt.”

Nees knikte goedkeurend, zich haastende tot de verklaring: „Ja, dat zeg *ik* ook, er mot wat *beuren* met een mensch.”

De dominee antwoordde rustig: „Ja, — en weet ge, wat er gebeuren moet? Dit: de mensch beproeve zichzelve en ete alzoo van het brood en drinke van den drinkbeker, want die onwaardiglijk eet en drinkt, die eet en drinkt zichzelve een oordeel, niet onderscheidende het lichaam des Heeren.”

Kees wist heel goed, dat dit in den bijbel stond. Al had hij altijd „een merakelsen toer” met het vragen opzeggen gehad, teksten kende hij als de beste. Den halven bijbel had hij in zijn hoofd, als het niet meer was. En dien tekst, dien kon-ie wel *zingen*. . . .

Broeder Punt greep naar zijn pijlkoker en schoot: „Je mot dien tekst *beleven*.”

„Nou hoor ik je, zeê de doove. . . . et is net zooals je zeit, Piet. . . . er mot *leven* zijn. . . . daar gaat het maar om. . . . je mot klaar voor

het Avondmaal zijn, want als je onwaardig ben, kan je beter wegblijven. . . . al ben ik niet in de kleine kerk opgevoed, daarom weet ik het net zoo goed als jij, man. . . . als het niet beter is.”

Broeder Punt schoot twee, drie pijlen af, bewerende: „Och, dat onwaardigheidspraatje kennen we wel.”

Ze troffen Kees noch Nees.

Ze zouden liegen, beleden ze eenparig, als ze zeiden, dat ze niet zoo nu en dan van die oogenblikkies hadden, dat ze dachten: „Als het nou bediening was, zou ik wel kunnen gaan.” Laatst hadden ze het nog gehad, toen de dochter van bu’vrouw haar kindje, dat even oud was als het hunne, dood op haar schoot gehouden had. Maar altijd was het dan net geen bediening geweest. En als er dan weer voorbereiding werd gepreekt, was het weg.

Kees haalde zijn dooie moeder op, hoe zij placht te zeggen: „Als het bediening wordt, is de duivel jarig.” En Nees citeerde haar levenden vader, dien zij wel duizendmaal had hooren zeggen: „Die duivel is een rakker, want hij heeft je al te grazen vóór je er erg in heb.”

Met den duivel in je hart aan het Nachtmaal komen was Judaswerk. En ze hoopten bewaard te blijven, om aldus hun arme ziel te bezondigen.

Broeder Punt wierp een steen: „Die duivel heet Kees Krom.”

„Wat zeg je daar, man. . . .?”

De dominee ging nu spreken, alsof broeder Punt slechts voor de gezelligheid meegekomen was.

Ze zeiden wel eens van hem, dat hij op het huisbezoek dichter bij de zielen kwam dan op den kansel.

Hoewel hij ook een held was, wiens pijlkoker goed was gevuld, wilde hij de zielen niet doodelijk wonden. Als hij een pijl gebruiken moest, zorgde hij, dat de punt in liefde was gescherpt. En met steenen wierp hij nooit. Hij wist medelijden te hebben met de dwalenden. Ook met de dwalenden, die zich tegenover den eisch der verbondsgehoorzaamheid, welke in het verkondigen van Jezus’ dood haar geur verspreiden moet, verschansen in het harnas hunner onwaardigheid.

Dus is te vermoeden, dat hij ging spreken, toen de liefde in hem

opwaakte, om deze menschjes te ontdekken aan het bedrog in hun geest.

Nees kreeg tranen in haar oogen.

Nu was haar gewoonte, om wanneer zij in verband met wereldsche nesten haar tranenapparaat in werking stelde, zich vaardig te behelpen met de punt van haar bonten boezelaar. Thans, waar het om het goeie ging, keurde zij haar tranen een schoonen zakdoek waardig. Zij had dezen echter niet bij de hand. Dus zag zij zich genoodzaakt met haar lange armen een greep achter haar stoel te doen, waar het kastje stond. Zoo vervuld was zij door den ernst des oogenblik, dat Kees haar moest waarschuwen: „Vrouw, kijk uit, het goed rolt over den vloer.”

Wat maalde Nees om die prullen!

Natuurlijk kon zij het schoone goed niet over den vloer laten slingeren. Maar dat haar hart niet ophield met de geestelijke dingen bezig te zijn, getuigde haar ontboezeming, waarmee zij, bukkende ter aarde, haar grijpen naar het stoffelijke gepaard deed gaan: „Dominee, u moet niet denken, dat ik ongevoelig ben.”

Welke bewogenheid aanstekelijk op Kees werkte.

Maar tranen gieten, zooals zijn vrouw, kon hij niet. Hij voelde echter dat tikkertje van binnen. Ook wist hij, dat een mensch een arme ziel te verliezen had.

„Zielige zieltjes,” zei de dominee, toen ze weer buiten waren.

Broeder Punt zou den dominee niet tegenspreken, maar was toch zoo vrij om te zeggen, dat, naar zijn bescheiden meening, de dominee de Gereformeerde lijn wel wat steviger had kunnen vasthouden. . . .

De dominee vervolgde zijn weg, maar het gesprek niet, want hij was nog bezig met het gebed, dat hij voor deze „zielige zieltjes” opgezonden had. En kreeg een gevoel, of broeder Punt nog aan het bidden beginnen moest.

Het winkeltje zag, dat de vrouw had gehuild.

„Ze hebben zeker een standje gehad, omdat ze zoo weinig naar de kerk gaan,” dacht het.

Het had ook wel willen huilen.

Maar den volgenden dag was het blij, dat het zich bedwongen had.

Bu'vrouw kwam en zei: „Gisterenavond huisbezoek gehad?”

„Ja, mensch, echt, hoor.... dat doet je nog eens goed.... een mensch loopt z'n eigen half dood voor z'n boterham, het wordt haast geen Zondag meer.... en als je dan nog es zoo liefjes over je arme ziel kan praten, weet je niet, in welke wereld je ben.... de kerkeraad moest meer huisbezoek doen.”

Toen begreep het winkeltje er niets meer van. Wat ging het toch raar op zoo'n huisbezoek....

IV.

Na bezoeken, die den buitenkant van hun ziel raakten, zag men de Krommetjes getrouwer in de kerk, hem 's morgens en haar 's avonds. Ook werkte een vriendelijk woord van den dominee, wanneer Kees met de boodschappen kwam, meermalen opwekkend. Zelfs waren er tijden, waarin zonder vermaan van getrouwer wandelingen te roemen viel.

De menschen spraken in dit verband van wassende en afnemende maan.

Wanneer de dagen stonden vervuld te worden, dat Kees weer „de komplementen van de vrouw” had te bezorgen, vond zij vooral in haar „kwaje beenen” een macht tot nederwerping en niet tot stichting, zoodat zij haar klacht vermenigvuldigde over de gebondenheid der gehuwde vrouw, die graag kerkwaarts wil gaan, maar niet kan. Het was, als je er goed inkwam, een aan slavernij grenzende gebondenheid. Dan was het voor Kees wassende maan. Soms kwam hij tweemaal per Zondag onder het gehoor. Booze tongen fluisterden wel, dat hij zijn naarstigheid in het kerkgaan verdubbelde, om geen last te krijgen ter ure, dat hij zijn kind ten Doop presenteeren kwam, maar daar trok hij zich niets van aan. En Nees bleef onder deze verdachtmaking zoo koud als een steen. Zelfs trotseerden ze den schijn, die heel sterk tegen hen was, naardien, zooals ze op het dorp zeiden, de maan weer afnam, zoodra de moeder haar kerkgang had gedaan en het kindje was gedoopt. Een zuiver geweten was meer waard dan honderd getuigen.

Dewijl ze zoo'n zuiver geweten hadden, behoefden ze nooit tegen het huisbezoek op te zien.

Ze konden zich verantwoorden.

Zoo ging het jaar na jaar. Iederen keer had de kerkeraad wat op hen aan te merken. Zelfs hun kinderen, die arme schapen, werden niet met rust gelaten. Als dat niet ophield, nou, dan zouden ze zich laten schrappen. Kees had al lang zijn mond gehouden, maar als het nu weer huisbezoek werd, dan zou-die eens laten zien, wat ze aan hem hadden. Hij was niet van plan om z'n eigen nog langer te laten koejeneeren.

Toen was het winkeltje doodsbenauwd.

„Als ze de deur maar dicht doen,” dacht het, „want ik weet geen raad, als er ruzie komt.”

De deur bleef echter wijd open staan, omdat het binnen zoo warm was. Dat was ook goed voor de tabak en de sigaren. En voor het snoepgoed. En voor nog veel meer artikelen. Zoodat het winkeltje niet wist, wat het begeerde.

Ook had het gehoopt, dat broeder Honig meegekomen zou zijn, maar ach, het was weer broeder Punt.

Het begin was kalm.

De dominee praatte over kerkgaan, bijbellezen, avondmaalvieren, bidden en danken, geven voor armen en kerk, altegaar goede dingen, waarvan het winkeltje graag hoorde.

Maar langzamerhand begon Kees er iemand bij te halen, op wien het arme winkeltje niet was gesteld. Dat was de Booze, de Satan, de duivel. Het scheen, dat Kees goed met hem bekend was. Akelige, leelijke dingen, schunnige streken, lage listen vertelde hij van hem.

De dominee deed al zijn best om den duivel de kamer uit te werken, maar het was of Kees hem met alle geweld er in wilde houden. Toen de duivel bemerkte, dat de dominee aan de winnende hand was, nam hij opeens een grooten sprong, zoodat Kees dacht: „Hij is weg.” Doch hij was niet weg. Zonder dat de dominee het beletten kon, had hij Kees iets ingefluisterd. De dominee kon gemakkelijk praten, want hij wist niet, wat er omging onder het menschdom. Doch hij zou raar kijken, als hij een winkel deed.

De dominee zag de mensen altijd in hun Zondagsche kleeren. Alle mensen, die bij de „kleine” kerk behoorden, kwamen onder zijn gehoor. Doch hoe zou hij het vinden, als er leden waren, die bij andere dominees kerkten en bij hem alleen maar aan het Nachtmal kwamen?

„Ja, dominee, u doet mijn zooveel vragen, nou doe ik u eens een vraag.”

Het was voor den dominee een puzzle.

Tot eere van Kees moet gezegd, dat hij het den dominee met de oplossing niet moeilijk maakte. Hij haastte zich zelfs om haar te geven.

„Ik wil maar zeggen, dat het niet meevalt, als je lui van je eigen kerk naar de stad ziet loopen, als er wat aan hen te verdienen is, maar om allerlei wissewasjes komen ze hier. Ik zeg maar: Ieder in z'n vak, dominee! En nou u. . . .”

De vrouw des huizes was den dominee voor. Het dacht haar goed om de probleemstelling iets zwaarder te maken.

„En je dan nog op je centen laten wachten.”

„Ja, en dat lui, die in den kerkeraad zitten. . . . in de gemeente, och, daar loopen de schapen en de bokken door elkaar, dat weet je vooruit, maar van den kerkeraad verwacht je zoo iets niet. . . . we brengen net zoo goed op an de kerk als een ander. . . .”

„Ja, dominee, als ze allemaal zooveel in het zakkie deden als wij, zou u niet zoo behoeven te bedelen. We geven wel niet zoo'n hooge vaste bijdrage, want daar zijn we niet bij opgebracht, om te pronken met onze gaven. Maar het zakkie. . . . nou, de vrouw weet niet eens, wat ik er in gooi en ik weet niet eens, wat de vrouw er in gooit. We zeggen altijd: Alles heeft zijn onderhoud noodig, de kerk mot ook onderhouden worden.”

Ze spraken alzoo geenszins om zichzelf te prijzen, want het was hun plicht om kerk en armen mild te bedenken. Ook klaagden ze niet, omdat ze op een klant zaten te wachten, want ze wisten gelukkig, dat Onze lieve Heer de klantjes stuurt. Doch ze konden het niet dulden, dat het er zoo naar toe ging in de kerk. Het stak hun, ze wilden hun hart eens luchten, want daar was het huisbezoek toch voor.

Den dominee trof geen verwijt. Hij was niet alleen dominee, hij was ook mensch. En zijn vrouw verstond met hem de heilige kunst om te leven en te laten leven.

Maar broeder Punt. . . .

„Hoor es, dominee, ik kan het niet verknoersen, het mot er eens uit. En nou zal ik niet alles zeggen, wat ik weet, want och, je hoort wat in zoo'n winkel, als je niet doof ben. Broeder Punt zal het niet heeten te liegen, als-ie een geweten heeft, dat-ie Roomsch ondergoed aan z'n lijf draagt. En dat verkoop *ik* ook. En verleden week hebben ze hem met zijn vrouw in de stad in een Jodenzaak gezien om kopjes en bakjes te koopen. En die verkoop *ik* ook. Als broeder Punt er op staat, zal ik namen noemen. Menschen van de gemeente, hoor, die het met d'r eigen oogen gezien hebben. Ze hebben het me casuweel gisteren verteld. „Kees,” zeiden ze, „het raakt me niet, maar ik wil het je toch zeggen, want het is in één woord schandalig van een ouderling.”

Met zulke lui aan het Nachtmal te gaan was hem glad onmogelijk. Zelfs had hij er hinder van, als hij zulke lui in de kerkeradsbank zag zitten. Hij was nou eenmaal zoo. Zijn vrouw was hem gelijk. En niemand had z'n eigen gemaakt.

Kees zag, dat broeder Punt „een kop als vuur” kreeg, en achtte het noodig te zeggen, dat hij dit zag.

Toen begon de kloeke held naar links en rechts met steenen te werpen.

Hij kwam hier als ouderling en wilde zulke praatjes niet afwachten. Als ze wat op hem tegen hadden, moesten ze bij hem aan huis komen. Dat was naar Mattheüs 18. En anders moesten ze hem aanklagen bij den kerkeraad. En desnoods de zaak op de meerdere vergaderingen brengen. Dat was naar de beginselen van het Gereformeerd kerkrecht. En als zij het niet deden, zou hij het doen. En dit moest hij hun nu alvast zeggen: „Dat winkeltje van jullie zal je ziel naar het eeuwig verderf voeren, als het zoo doorgaat.”

Hoe hevig het winkeltje bij dat woord ontroerde, is niet te zeggen, want het begreep terstond, dat het eeuwig verderf iets ontzettends is.

„Ben ik een moordenaar?” zuchtte het.

Daar kreeg het nu zijn trekken thuis. Dikwijls had het den kinderen stiekum wat toegestopt. Een handjevol krenten, een pijp drop, een doosje lucifers, wat pepermuntjes, en zelfs wel eens een paar centen. Het hield van de kinderen. Maar het had toch gestolen. Dat mocht niet. Het had geholpen om de kinderen te verderven.

Intusschen dacht de dominee aan andere dingen.

Hij dacht aan Vader Ploos, die eens zijn collega's den raad gaf, om niet zoo met den knuppel in het hoenderhok om te slaan, maar liever den beestjes wat te eten te geven.

„We moeten het winkeltje uit,” sprak hij.

Dat was voor het winkeltje, alsof er in eens een muziekdirak begon te spelen.

Maar Kees wilde er niet uit.

„Nee, dominee, dat gaat zoo niet. Broeder Punt mot eerst bewijzen wat-ie zegt. We doen ons best voor onze boterham, en dan te hooren, dat je winkel je naar het verderf brengt, dat laat ik me niet zeggen. Piet mot niet denken, dat ie den burgemeester voor heeft. Die laat z'n eigen op z'n kop zitten, maar ik bedank er voor. En als u dat goedkeurt, nou, dominee, het zou me erg spijten voor u, maar dan laat ik me eigen schrappen. En me vrouw mot weten, wat haar past, maar als ze mijn zin doet. . . .”

„Het zou een heele opruiming zijn,” constateerde broeder Punt in zijn, alzo hij meende, achttien-karaatsche beschouwingen van het kerkrecht.

„We moeten het winkeltje uit,” sprak de dominee wederom, bedaard en met nadruk.

„En waar wou u dan heen?” vroeg Kees.

„Ik wou naar het aangezicht des Heeren,” antwoordde dominee, „en jullie vragen, of je wel eens den Heere hebt gedankt, omdat je uit de kerk en van het Avondmaal gebleven bent.”

Kees verklaarde, dat-ie drommels goed voelde, waar de dominee heen wilde. En voorts had hij geen antwoord op de vraag. En Nees ook niet. Ze zwegen, gelijk op huisbezoek zoo pijnlijk gezwegen kan worden.

Toen kwam de dominee weer in zijn volle kracht.

Het winkeltje deed het niet. De duivel deed het ook niet. Maar het kwam voort uit het hart. Dat slechte hart, dat altijd kwaad doet, wanneer het uitgaat van voor Gods aangezicht. Dat hart van den dominee, van den ouderling, van den winkelier, van de huisvrouw, dat arglistige menschenhart, dat den dood liefheeft, dat moorde-naarshart.

Het winkeltje luisterde en greep moed.

De dominee vervolgde: „En nu is dit zoo heerlijk, dat de Heere, die alleen het hart doorgrondt, en, beter dan alle menschen samen, weet, hoe slecht het is, tot u komt en zegt: „Mijn zoon, Mijn dochter, geef Mij uw hart.” Hij staat thans vlak bij u en wacht op uw antwoord. Als ge Hem uw hart leert geven, zult ge Hem ook uw kindertjes en uw winkeltje geven, alles, alles. Maar als ge uw hart niet aan Hem geeft, zult ge doodarm zijn, ook wanneer het winkeltje bloeit. Want de Heere Jezus heeft gezegd: „Wat zal het den mensch baten, zoo hij de geheele wereld gewint en lijdt de schade zijner ziel.”

De muziekdoos speelde maar door.

De booze geesten begonnen te wijken van Kees en Nees. Ze waren wat driftig geweest en och, dan gooide een mensch er wel eens wat uit, dat-ie beter zwijgen kon. Als ze een mensch maar niet zoo alles aanbrachten. . . .

Het winkeltje had den dominee nog nooit zoo mooi gezien. „Net een engel,” dacht het.

„Geef Hem uw hart! Geef Hem uw hart!” riep het onophoudelijk.

.

Het was buiten donker en koud.

„Dominee,” begon broeder Punt, „ik begrijp u niet. . . . waar blijven we op zoo’n manier met de kerkelijke tucht. . . . zulke leden kunnen we toch beter missen. . . . ze bezorgen je maar last.”

„En de kinderen dan?” vroeg dominee.

„Die liggen voor hun verantwoording en niet voor de onze,” antwoordde broeder Punt.

Het gesprek wilde niet vlotten.

Dominee dacht aan den Goeden Herder, die uitgaat in de woestijn

Zevende Kerstboek 11

om het verloren schaap te zoeken, *totdat hij hetzelfde vindt*. En aan de liefde, die alle dingen hoopt.

Intusschen peinsde broeder Punt over het kerkrecht. Ook was zijn aangezicht in de donkerheid van den killen winteravond als het aangezicht van een Gereformeerd man, die iets van het Methodisme ruikt.

Den volgenden dag brachten de kerkleden rapport uit van het huisbezoek.

Ze hadden nou eens flink van zich af gesproken. Broeder Punt had zijn zakken vol, die naarling.

Bu'vrouw gierde het uit. Ze kon zoo lachen, zie je.

Maar het winkeltje werd erg bedroefd, ja het weende in stilte, omdat ze hun hart niet aan den Heere hadden gegeven.

„Kon *ik* het maar doen,” dacht het.

Het kon slechts voor de boterham zorgen. Voor de arme ziel niet. Omdat de menschen hun hart niet aan den Heere gaven, deed het moordenaarswerk, terwijl het scheen het leven te onderhouden. Het vocht tegen den Dood en het hielp hem.

Zoo had het winkeltje een zwaar leven.

Als de dominee nu maar gauw terugkwam — wie weet, wat er dan nog gebeurde!

Winkeltjes kunnen niet bidden, maar anders. . . .